

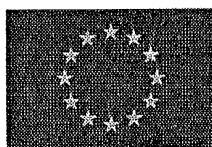
ATKARĪBAS PROFILAKSE

Palīgs sociālajiem darbiniekiem

Materiālu sagatavoja projektā „Izglītības programma un apmācība darbam ar bērniem un jauniešiem ar atkarības problēmām un viņu ģimenēm” iesaistītie speciālisti.

Grāmata izdota ar Eiropas savienības (80%) un valsts (20%) finansiālu atbalstu.

Rīga, 2007

Eiropas Savienība

Eiropas Savienības
Sociālais fonds

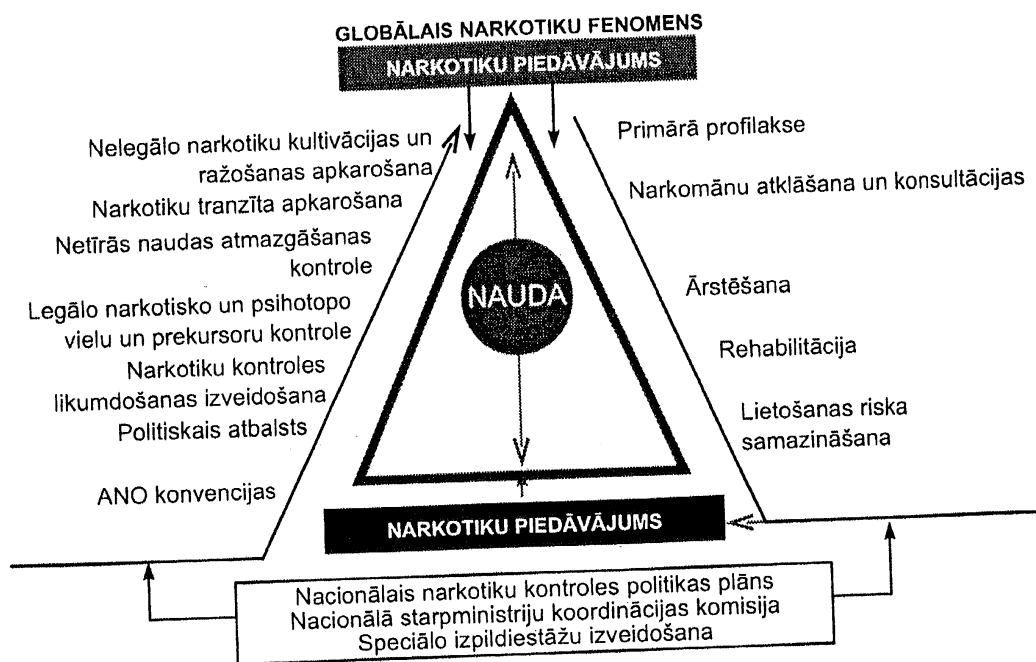
Rīgas dome
Rīgas Atkarības
profilakses centrs

MULTIDISCIPLINĀRĀS PIEEJAS IESPĒJAS UN IZAICINĀJUMI DARBĀ AR BĒRNIEM UN JAUNIEŠIEM, KURIEM IR ATKARĪBAS PROBLĒMAS

Dr. Jānis Straziņš, goda doktors medicīnā

1. Globālais narkotiku fenomens.

Salīdzinājumā ar 80. gadu beigām pasaulē ievērojami aktivizējušies spēki, kas izvērs plašu narkotiku propagandu, grib panākt pastāvošo pretnarkotiku konvenciju koriģēšanu un narkotiku legalizēšanu, lai radītu tikpat lielu tirgu, kāds ir alkohola un tabakas tirgus, un gūtu sev vēl lielāku peļņu.

Globālais narkotiku fenomens ir šī milzu nauda, ko tās sevī slēpj. Narkotiku tirdzniecībā ik gadu apgrozās ap 400 miljardiem ASV dolāru, kas ir vairāk nekā pasaules naftas un gāzes produktu industrijā un divkārt pārsniedz pasaules legālās farmācijas apgrozījumu, un puse no šīs summas ik gadu veiksmīgi tiek atmazgāta. Jo narkotikas ir vielas, kas var pakļaut cilvēku, padarīt viņu atkarīgu, piespiest atdot visus līdzekļus, lai apmierinātu aizvien pieaugošo tieksmi gūt nepieciešamo efektu. Cilvēks tad vairs nerēķinās ne ar morāli, ne ar aizliegumiem, nebaidās no cietuma, dara

visu, kas izputina ne tikai viņu pašu, bet arī ģimeni. Tas ir šis narkotiku spēks – bīstamais fenomens, ko var pielīdzināt visnāvējošākajiem vīrusiem. Šis fenomens pastāv mums līdzās, un to regulē narkobiznesmeņu milzīgās alkas iegūt lielo naudu.

Spēki, kas piedāvā narkotikas, ir organizētā noziedzība, kura pašreiz saplūst ar pasaules lielajām finansiālajām struktūrām. Tas jau ir noticis un spilgti redzams Holandē, kur dažas narkotikas ir legalizētas, un Amsterdamā ir īsta narkomānu galvaspilsēta. Tas notiek ASV, kur divas pavalstis – Arizona un Kalifornija – ir jau izmainījušas likumdošanu un pieļauj *cannabis* (marihuāna, hašišs) preparātu legālu lietošanu. Uz to tiecas arī vairākas Eiropas pilsētas. Lai organizētās noziedzības spēki varētu nostiprināties pret narkotikām liberālajās valstīs un pilsētās un gūt fantastisku peļņu, tiek izvērsti īpaši, šķietami labvēlīgas propagandas politika – nebūsim nežēlīgi, būsim demokrātiski, lai nabaga atkarīgie lieto narkotikas, tāda ir cilvēka daba...

Acīmredzama ir nerēķināšanās ar pārējo sabiedrību, lai tikai varētu gūt peļņu. Narkotiku tirgum ir lobiji politiķu vidū. Eiroparlamentā jau no vairākām valstīm ir parādījušies narkotiku legalizācijas idejas atbalstītāji. Viņi pieprasa mainīt likumdošanu. Brīvais ceļš naudas plūsmai!

Narkobizness finansē apmēram 5000 darboņu pasaulē dažādos centros un fondos, kas it kā sniedz palīdzību narkomāniem. Bet līdzās šai palīdzības idejai tiek izvirzīta vēl viena ideja – mazināsim narkotiku lietošanas risku! Proti, pašas narkotikas jau nav tik briesmīgas, ja tās gudri un pareizi lieto.

Tādas publikācijas parādās internetā un citur. Tur var izlasīt par narkotiku ražošanu, iedarbību, par to, kā jārikojas, lai neaizietu bojā, piemēram, no narkotikām ar halucioģēnu efektu LSD, ekstazi utt. Lūdzu, tikai pērciet! Tiek reklamētas tās pašas “ekstāzes” tabletes ar dažādiem simboliem – mīlestības, tehnikas, politikas simboliem. Iedzersi tableti un saņemsi to, ko gribi! Bēdīgākais, ka reizēm šie interneta materiāli vārds vārdā ir pārdrukāti Latvijas presē – bez jebkāda komentāra, akceptējot šo mākslīgās laimes sasniegšanu.

Vieglās narkotikas, tāpat kā vieglās cigaretes – tie ir maldi, reklāmas triks. Pastāvot piedāvājumam, kuru pavada ideoloģija, kas narkomāniju piesedz ar cilvēka izvēles brīvību un demokrātiju, ir nepieciešami petnarkomānijas pasākumi.

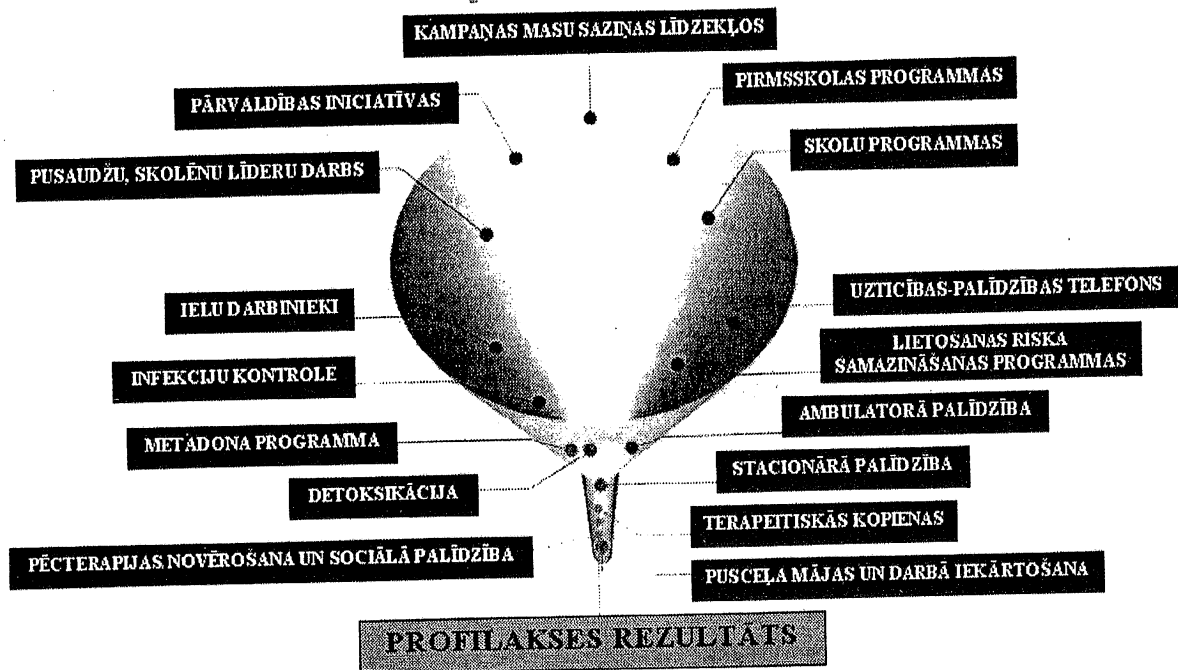
Naivi cerēt, ka tikai likuma spēks un bardzība, narkotiku tirgotāju
mēdināšana cietumos kaut ko atrisinās. Var simtus salikt cietumos, bet
vietā nāks nākamie simti, jo peļņa ir ļoti liela. Jābūt spēcīgākai
profilaksei! Jāpielieto redukcijas stratēģija, koncentrējoties uz individuālo
lietotāju. **To var veikt, vienīgi kombinējot palīdzību atkarīgajam ar
pretiņošanu ļaunprātīgai lietošanai.** Primārais mērķis ir pasargāt personas
no narkotiku lietošanas, uzlabojot agrīno diagnostiku un iejaukšanos. Mēs
individuālo narkotiku lietotāju uzskatām par spēku, kurš iedarbojas uz
narkotiku tirgu gan kā patērētājs, gan kā cilvēks, kurš izplata savus
paradumus draugu vidū.

Nedrīkst būt legāla pieejamība narkotikām! Tā var panākt tikai otru
Amsterdamu. Tur līdzās legālajam tirgum tā aizsegā pastāv arī nelegālais
tirgus, no kura valsts nesāņem nodokļus. Narkotiku legalizēšana ir tikai to
spēku interešu apmierināšana, kas no tā gūst peļņu.

Narkotiku profilaksei nekā nevar būt par daudz, tā ir kā gigantiska
pūlīve, kurā katram ir jāpievieno savs ieguldījums, lai profilakses rezultāts
būtu veiksmīgs.

2. Multidisciplinārā pieeja: līdzsvars starp piedāvājuma un pieprasījuma samazināšanu.

Narkotiku pieprasījuma samazināšana

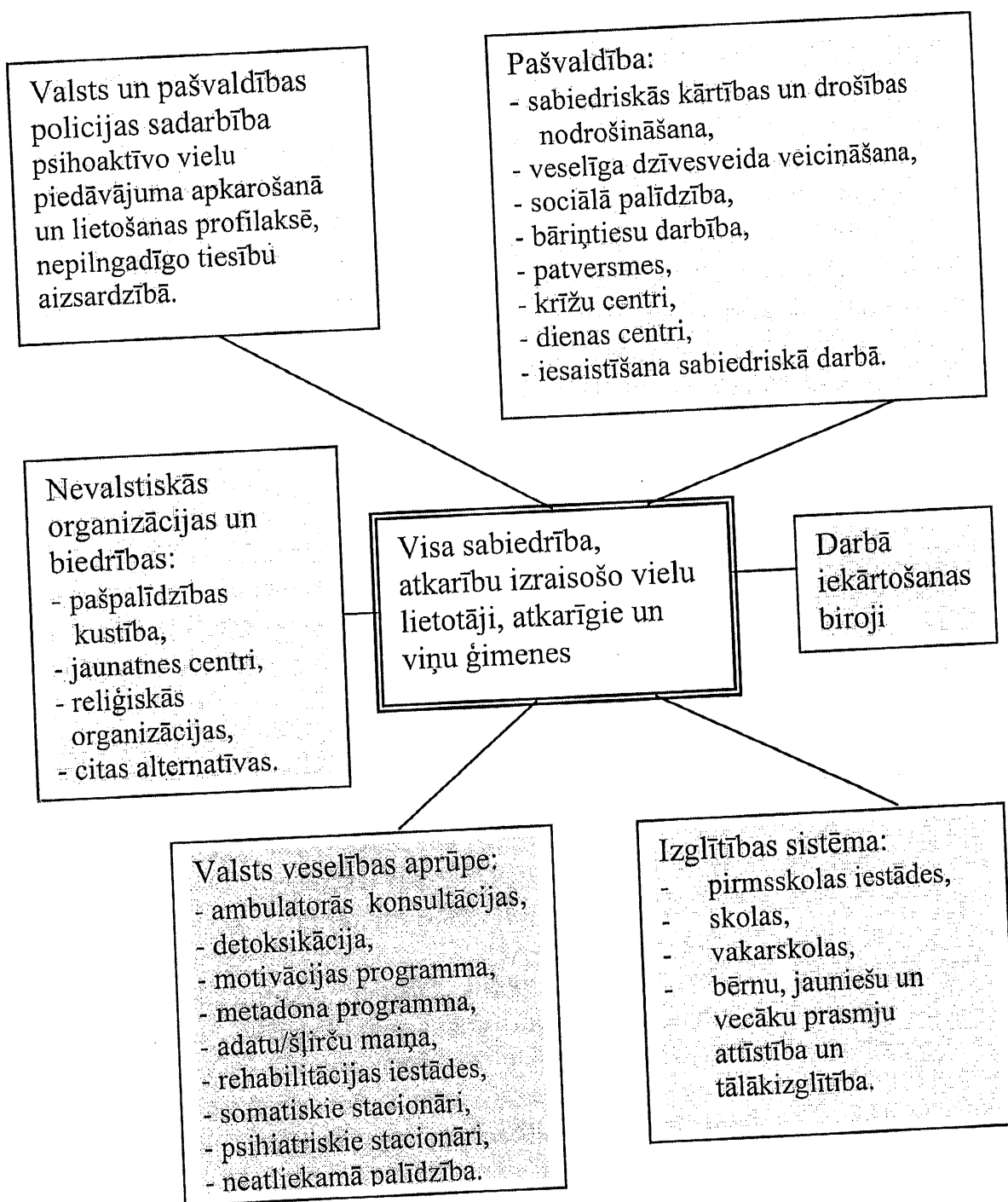

3. Atkarības profilakse Rīgā

Sākot atkarības profilakses darbu Rīgā, tika atzīts, ka gan legālo, gan nelegālo psihoaktīvo vielu lietošanas izplatība ir kļuvusi problēma, kas apdraud pilsētas iedzīvotāju drošību, labklājību, veselību un dzīvību, ka atkarības vielu lietošana ir kļuvusi par jauniešu kultūras sastāvdaļu un ka idejas par “vieglo narkotiku” legalizāciju gūst popularitāti.

Ievērojot iepriekšminēto, pilsētas atkarības profilakses stratēģijas izstrādē vislielākā uzmanība tika pievērsta multidisciplinārai un koordinētai psihoaktīvo vielu pieprasījuma un piedāvājuma samazināšanai. Stratēģijā ir pausta stingra pretdarbība tiem, kas nepilngadīgiem jauniešiem pārdod tabakas izstrādājumus un alkoholu, īpaši uzsverot pretdarbību nelegālo vielu tirdzniecībai. Rīgas stratēģijas izstrādē ievērotas Stokholmas deklarācijas pamatnostādnes un Eiropas pilsētu kustības pret nelegālo vielu izplatību stingrie principi, kā arī ievērots Visbijas vienošanās gars, kas balstās uz ANO konvencijām.

Multidisciplinārā pieeja Rīgā

Sākot atkarības profilakses darbu Rīgā, tā balstījās uz vairākiem pamatprincipiem:

- veidot sabiedrības attieksmi, ka visas atkarību izraisošās vielas ir ļaunums un to lietošana bez ārsta norādījumiem ir nepieļaujama, īpaši bērniem un jauniešiem;
- primārais ir bērnu un jauniešu pasargāšana no atkarības vielu lietošanas, palīdzot tiem veidot negatīvu attieksmi un uzlabojot dzīves prasmes;
- uzlabot agrīnas atklāšanas un motivēšanas ārstēties darbu;
- bērnu, jauniešu un viņu vecāku izglītošana, kā pretoties atkarības vielu piedāvājumam;
- katrai skolai izstrādāt atkarības profilakses programmu, nozīmēt koordinatoru, kas nodrošina šo darbu skolas mērogā, veicina saikni starp skolu un vecākiem;
- katrai skolai apmācīt jauniešu-līderu grupas, kas ietekmētu pārējo skolēnu uzvedību attiecībā pret atkarības vielu lietošanu;
- īpaši atbalstīt vecāku izglītošanu, kā pasargāt savu bērnu no psihoaktīvo vielu piedāvājuma un nepieļaut lietošanas uzsākšanu;
- atbalstīt vecāku iesaistīšanu profilakses un kārtības uzturēšanas aktivitātēs, reidos kopā ar policiju jauniešu izklaides pasākumu laikā;
- īpašu uzmanību pievērst augstskolu studentu – topošo pedagogu, sociālo pedagogu, teologu, ārstu un medmāsu – sagatavošanai profilakses darba veikšanai;
- izglītot speciālistus skolās, bērnudārzos, bērnu namos, primārās veselības aprūpes un sociālās palīdzības iestādēs;
- izstrādāt metodiskus un izglītojošus materiālus un nodrošināt ar tiem speciālistus;
- izstrādāt izglītojošus materiālus bērniem, jauniešiem un viņu vecākiem, tostarp, izmantojot jaunās tehnoloģijas – internetu, CD formāta informācijas nesējus, videofilmas un audioprogrammas;
- svarīgu vietu ierādīt masu mediju kampaņām kā līdzeklim negatīvas attieksmes veidošanai pret atkarības vielu lietošanu, izplatīšanu un legalizācijas mēģinājumiem;
- sadarboties ar žurnālistiem, izglītojot viņus un apgādājot ar patiesu informāciju par jaunākajām profilakses programmām un pasākumiem;
- izglītot Rīgas priekšpilsētu pašvaldības speciālistus, kuru darbs tikai netieši saistīts ar apskatāmo problēmu;
- organizēt ikgadējas pilsētas konferences, kur izglītotu speciālistus un iepazīstinātu ar Centra programmām un sniegtajiem pakalpojumiem atkarības profilakses jomā;

- attīstīt alternatīvas vielu lietošanai vai azartspēlēm: finansēt skolēnu ārpusklases nodarbības, iesaistīt skolēnus akcijā “Sports pret atkarību”, atbalstīt vietējo sporta laukumu izveidošanu un sakārtošanu, atbalstīt reliģisko organizāciju aktivitātes atkarības profilaksē, organizēt izbraukuma nometnes riska grupas bērniem u. c.;
- Rīgas rajonu izpilddirekcijām rast telpas profilakses kabinetu iekārtošanai katrā pilsētas rajonā, nodrošinot šo kabinetu labu tehnisko stāvokli;
- regulāri celt profilakses darbinieku kvalifikāciju, iespēju robežās nodrošināt pieredzes apmaiņu ar citu organizāciju un valstu speciālistiem.

Tā kā nelegālo vielu piedāvājums ir un būs, ļoti svarīga loma ir pieprasījuma samazināšanai, īpaši tā komponentei – profilaksei. Tas ir uzsvērts ANO 1998. gada Pieprasījuma samazināšanas deklarācijā, kuras prioritātes ir: veselības veicināšana, profilakse un ārstēšana. Minēto prioritāšu ievērošana veicinās saskaņotas, multidisciplināras pieprasījuma samazināšanas politikas veidošanu arī Rīgā.